

Hoewel wij in grote trekken een beeld hebben van de invloeden, die de tijd van de voorjaars trek beheersen, ontbreekt het ons nog aan gedetailleerde kennis. Toen nu verleden jaar de studiegroep voor Phaenologie met het voorstel kwam om een nader onderzoek over deze vragen te beginnen, hebben wij gemeend, hierop in te moeten gaan. Allereerst moeten wij nu trachten betrouwbare gegevens over de eerste aankomst van trekvogels bijeen te brengen. Voor dit doel zouden wij graag de hulp van waarnemers over het hele land inroepen. De waarnemingen zullen ons dan, wanneer ze een aantal jaren herhaald worden, schommelingen van aankomstdata van het ene jaar op het andere leren kennen. Bovendien kunnen zij ons, indien er voldoende medewerkers te vinden zijn, laten zien in welke volgorde in ieder jaar de verschillende delen van het land „opgevuld” worden met aankomende trekkers.

Nu is een eerste vereiste voor zulk werk, dat de aankomstdata betrouwbaar zijn. Tot nog toe ging men meestal uit van de datum, waarop een waarnemer ergens in zijn gebied het eerste ex. van de soort in kwestie aantrof. Dat bracht twee elementen van onbetrouwbaarheid met zich mee. Ten eerste werd er niet bij genoteerd, of de waarnemer te voren wel dagelijks in het veld was geweest. Ten tweede zijn de vogels in de allereerste tijd, dat een soort terug is, dun gezaaid. Het was dus een kwestie van toeval of zo'n eerste ex. juist binnen of juist buiten het waarnemingsgebied neergestreken was.

Willen we werkelijk betrouwbare data verzamelen, dan moeten we zorgen, dat deze beide storingen uitgesloten worden. Dat kan, wat de eerste storing betreft, door af te spreken, dat men vanaf een bepaalde datum dagelijks enige tijd waarneemt in een bepaald terrein, dat voor de soort gunstig is. De tweede storing kan men reduceren, door, nadat men het eerste exemplaar waargenomen heeft, nog een bepaald aantal dagen door te gaan met waarnemen, zodat men ook de data weet, wanneer er voor 't eerst 2 of 3 exemplaren aanwezig waren. Wij hebben als proefdieren nu drie soorten uitgezocht: de kievit, de fitis en de gierzwaluw. Dit zijn dus een vroege, een middelmatige en een late trekker. Op grond van het bovenstaande stellen wij ons voor, dat de waarnemers voor de kievit beginnen vanaf 1 Februari dagelijks gedurende een korte tijd naar kievitten uit te kijken op een terrein, waar men ze, op grond van vroegere waarnemingen, zeker kan verwachten. Men noteert dan vanaf de datum, waarop men 't eerst kievitten waarnam iedere dag het aanwezige aantal, totdat men er drie tegelijk heeft waargenomen. Waarnemingen na 20 Febr. hebben geen zin meer, omdat de meeste kievitten zich dan gevestigd hebben. Dit gaat alleen op, als er tussen 1 en 20 Febr. geen vorst optreedt. Is dit wel het geval, dan neme men steeds onmiddellijk na het invallen van de dooi zoveel dagen waar, tot men drie kievitten tegelijk gezien heeft. Door een vorstperiode wordt n.l. de terugtrek van de kievit uitgesteld. Voor de fitis geldt, dat men in de periode van 22 Maart—8 April in de morgenuren een half uur (na 7 uur en voor 12 uur) in een geschikt bosje moet kunnen verblijven; voor de gierzwaluw dat men tussen 15 April en 4 Mei dagelijks een half uur een gunstig deel van de stadskern onder controle moet kunnen houden. Men kan natuurlijk heel goed met enkele liefhebbers samen voor de waarnemingen zorgen en elkaar aflossen. Ook kan men zich beperken tot 1 of 2 van de 3 soorten. Mijn verzoek is nu, of waarnemers, die zich voor dit plan beschikbaar stellen, zich ten spoedigste met mij in verbinding willen stellen. Zij ontvangen dan een gedetailleerd werkplan. Het spreekt vanzelf, dat de waarnemers na afloop van de campagne van de uitkomsten op de hoogte gehouden worden.

A. C. PERDECK.

Vogeltrekstation Texel
p.a. Zoologisch Lab. der Rijksuniversiteit,
Kaiserstraat 63,
Leiden.

Jagende Hoornaars. N.a.v. de waarnemingen van J. W. en N. T. in het Juninummer van 1949 vermeld, zij nog meegedeeld, dat ik op verscheidene zonnige dagen Hoornaar-werksters op jacht zag boven een veld met bloeiende Luzerne. Dit was in Selzach bij Solothurn, aan de rand van de Zwitserse Jura in de tweede helft van Augustus.

Een paar maal zag ik er één bezig, een Honingbij te bewerken, maar de Hoornaar zat daarbij normaal op de Luzerneplant en „hing” niet. Individuele variatie schijnt er dus te zijn.

Hommels werden niet door de Hoornaars aangevallen en schenen zich ook niets van hen aan te trekken. Of vliegen en Honingbijen ze uit de weg gaan, kon ik onvoldoende nagaan.

Ook 's avonds, een paar uur na zonsondergang vlogen er nog Hoornaars, er kwamen er tenminste enige malen op de lamp af, als we buiten zaten.

Een nest bevond zich aan de rand van het majestueuze sparrebos, dat de hellingen van de Jura ter plaatse bedekte. Het zat in een der nestkastjes, waarvan er alleen in het dorp waar ik logeerde wel vijfhonderd hingen. Wat wel nodig is, want de „Borkenkäfer” (welke soort is dit in het Latijn?) vernielde dit jaar opnieuw talloze prachtige sparren.¹⁾

De Hoornaars zoeken ook verloren prooien op. Voor een mededeling dienaangaande verwijs ik naar één der eerstvolgende nummers van Ent. Berichten.

D. A. VLEUGEL.

- 1) Waarschijnlijk *Ips typographus* L. („der gemeine Borkenkäfer”); doch er komen in Midden-Europa zeker nog wel een dozijn andere schorskevers voor, die in sparren leven.

J. W.

Een vraag over mezen. In de dertiger jaren werd in Engeland een zonderlinge manier van voedselverzamelen ontdekt bij mezen. In vele streken van het land worden 's morgens vroeg door de melkboeren de flessen melk voor de deur gezet. Dit is algemeen gebruik, zodat er vrijwel bij ieder huis enige tijd in de vroege ochtend onbeheerde melkflessen staan. Op een gegeven moment ontdekten men, dat mezen, in de eerste plaats Pimpels, die flessen openden en van de laag room dronken, die bovenop drijft. Het maakte daarbij geen verschil uit, of de flessen een afsluiting van karton of van dun metaal hadden. De omstandigheden, waaronder de gewoonte ontdekt werd, suggereerden, dat deze voedingswijze bij toeval door één of enkele individuen „uitgevonden” is en sindsdien door imitatie van generatie op generatie overgegaan is. De heer Hinde van het Edward Grey Institute of Field Ornithology probeert na te gaan, of deze verklaring werkelijk opgaat. Zoals gewoonlijk in zulke gevallen, zijn de oorspronkelijke waarnemingen niet nauwkeurig genoeg om zekere conclusies te trekken. Het is daarom moeilijk om na te gaan, of deze voedingswijze niet binnen de, zeker aangeboren, mezeneigenschap valt van alles betimmeren en bepeuteren, wat er ongewoon uitziet. Dit laatste is naar alle waarschijnlijkheid de manier, waarop zij de vele voedselsoorten leren kennen, waarvan zij in de natuur leven.

Als nu het openmaken van melkflessen uitsluitend zou voortkomen uit een dergelijke, zeer ruim ingestelde, aangeboren neiging, moest men verwachten, dat het overal optreedt, waar melkflessen in noemenswaard aantal voor de deuren gezet worden. In ons land is dit laatste zeker niet zo gebruikelijk als in Engeland. Toch meen ik, dat het vóór de oorlog in sommige villadorpen en -buurten vrij veel voorkwam. Op verzoek van de heer Hinde wilde ik daarom aan de lezers de volgende vragen stellen:

1. Hebt U in Nederland ooit het openen van melkflessen door mezen gezien? Zo ja, weet U welke soort van mees het deed en kunt U plaats en jaar opgeven?
2. Kent U gevallen, waarin wel geregeld melkflessen voor de deur gezet werden, maar toch nooit het openmaken door mezen geconstateerd werd? Dergelijke gevallen hebben voor onze vraag alleen waarde, wanneer het melkflessen met kartonnen of dun metalen afsluiting betrof (dus geen beugelsluiting) en wanneer er ook mezen in de omgeving waren. In het algemeen gesproken zullen alleen waarnemers uit boomrijke dorpen en villawijken of kampeerders een antwoord op deze vraag kunnen geven.

Ten slotte is er in de laatste tijd in Engeland nog een andere rare gewoonte van mezen gesignaleerd. Ze komen de huizen binnen en scheuren snippers papier van kranten, tijdschriften, openliggende boeken enz. Ook hiervan zou de heer Hinde graag weten, of het in Nederland voorkomt.

Antwoorden worden graag afgewacht door:
Gorechtkaade 25A, Groningen.

L. TINBERGEN.